

Legionářské známky – 1. výročí vzniku ČSR

V katalogu POFIS (1) vydaném v roce 2001 se poprvé v historii katalogů Československých známek setkáváme u emise nazývané „Legionářské“ s rozdělením hodnocení do tří samostatných souborů.

Prvním souborem je hodnocení známek bez přitisku (nátisku), druhým souborem hodnocení známek s přitiskem (nátiskem) přes jednu známku, třetím souborem pak hodnocení známek s přitiskem (nátiskem) přes jednu čtvrtinu známky (celý nátisk pro čtveřici). V článku budu používat starší termín – nátisk.

Tato emise se v poslední době stala středem zájmu sběratelů, přestože po více než polovinu století byla pouze popelkou vzhledem ke stále nevyjasněným problémům, které tuto emisi od jejího vydání provázejí. Na rozdíl od ostatních vydání známek, která byla oznamována „Věstníkem ministerstva pošt a telegrafů“, bylo vydání emise těchto známek pouze publikováno v „Úředním listě ředitelství pošt a telegrafů“ v Praze. Znění vyhlášky (3) opisují doslovně, protože je zajímavé:

Úřední list ředitelství pošt a telegrafů v Praze
čís. 26 ze dne 17. října 1919

Příležitostné známky

Výnosem ze dne 4. října 1919, čís. 38989-VI-19, oznámilo sem ministerstvo pošt a telegrafů, že v nejbližší době dohotoveno bude 6 druhů příležitostných poštovních známek po 15.000 listech každého druhu a to jedno vydání znázorňující lva an láme okovy po 15, 25 a 50 h a druhé vydání znázorňující matku republiku s děckem k ní se utíkájícím po 75, 100 a 120 h.

Známky tyto budou rozeslány v přiměřeném množství všem erárním poštovním úřadům I. třídy, a to tak brzy, aby se s jejich prodejem mohlo určitě počítati dne 28. října t.r.: před tím dnem je prodej řečených známek v jakémkoliv množství bez výjimky přísně zakázán. Všechny uvedené druhy příležitostných známek budou se prodávati za cenu na nich vyznačenou.

Z množství přiděleného přepážce filatelistické v Praze 1 se však opatří oněch 2000 listů všech druhů razítkem v podobě lipového listu, a budou takto oražené známky prodávány s přírůzkou 10 h za kus.

Platnost příležitostných známek je omezena na území Československé republiky a potrvá od 28. října až včetně do 3. listopadu t.r. Po tomto dni nutno nakládati se zásilkami opatřenými oněmi známkami jako s nevyplacenými. Při účtování není rozdílu mezi známkami příležitostnými a obyčejnými a děje se toto obvyklým způsobem.

V Praze dne 10. října 1919.

První nesrovnalost proti znění úředního listu je, že známky byly dány do oběhu již 27. října 1919. V Praze se však objevily již několik dní před tímto datem. Sběratelé byli překvapeni dvěma novými jevy. Jednak neobvykle krátkou dobou platnosti a jednak zvláštním nátiskem. Krátká doba platnosti je zarážející při vysokém nákladu.

Druhá nesrovnalost: úřední list uvádí 15 000 listů, tj. 1 500 000 sérií a pozdější literatura uvádí 5 000 000 sérií. Celá akce se jeví jako naprosto nepromyšlená. Dále se uvádí, že 3 500 000 sérií bylo věnováno „Pomocnému fondu legionářskému“, kterému také případně výtěžek za každý nátisk v hodnotě 10 h. Počítáme-li nominální hodnotu emise 3,85 korun, mělo být fondem utrženo 13 475 000 korun. Nikde ale nebylo určeno, kam se má nátisk na známky otiskovat (na jednotlivou známku nebo na čtveřici známek). Budeme-li počítat pouze s tím, že se nátisk dával na čtveřici známek, vyjde nám na jeden tiskový list 25 otisků nátisku. Z úředního listu můžeme odvodit, že 2 000 tiskových listů pro šest hodnot je 12 000 tiskových listů, po 25 razítkách na jeden list je to 300 000 otisků a vybraná částka se rovná celým 30 000 korunám získaným za nátisky. Podle (3) bylo za nátisky získáno celkem 80 101 korun. To by znamenalo, že bylo celkem 80 000 nátisků. Pro fond byla ale tato akce danajským darem, protože veřejnost neměla o tuto emisi zájem. Nákupy u pošt pokryly zájem filatelistů i obchodníků, kteří si vytvořili dostatečnou zásobu. Tyto skutečnosti znehodnotily celkem málo dotčenou zásobu, kterou měl fond. V roce 1930 učinil fond pokus o zpeněžení obrovské zásoby, ale i tento pokus byl neúspěšný, a tak byl odprodej uskutečněn za pouhý zlomek nominální hodnoty.

Nátisk jako takový neměl vůbec žádnou poštovní funkci, protože známky s nátiskem neztratily svou výplatní způsobilost. Zásilky se známkami s nátiskem měly být opatřeny denním poštovním razítkem vedle známky. Tento příkaz ale nebyl důsledně dodržován, a tak se setkáváme se známkami opatřenými jak nátiskem, tak denním razítkem. Razidla pro nátisk zhotovil Štencův grafický závod podle návrhu akademického malíře Aloise Mudruňky. Razidla byla zhotovena ve dvou různých formách, srdcovité (lipový list) a kruhové.

Nátisky lipového listu měly mít barvu zelenou, z praxe ale víme, že mají také barvu modrou, fialovou, červenou a černou.

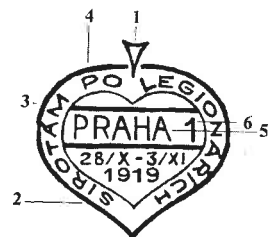
Třetí nesrovnalost: kruhové nátisky, které v úředním listě nebyly hlášeny, měly mít barvu modrou, ale i zde můžeme nalézt tytéž barvy jako u nátisků lipového listu. Ministerstvo pošt a telegrafů si pro svou potřebu dalo udělat nátisky v barvě červené. Jsou

snad proto červené nátisky „Ministerské“ jako u jiných emisí neúřední zoubkování, nebo se na to zapomnělo? Myslím, že byla snaha jen o zhodnocení těchto známek barvou nátisku pouze pro sběratele, kteří byli ochotni tyto barevné variace kupovat. Ostatně i alba na známky (jako například Stiburkovo) uváděla různé barvy pro nátisky. Takto vlastně mohl mít pilný sběratel ve sbírce minimálně dvě varianty nátisku po pěti různých barvách, pomineme-li dvě varianty nátisku lipového listu. Takto by již musel mít ve sbírce celkem 15 variant různých barev nátisku, a jak jinak než ve čtveřicích. A to přeci bylo pro obchodníky báječné! Vraťme se však k nátiskům.

Nátisk lipový list, jak je popsán v (2), má dvě varianty od sebe se lišící hlavně řápkem lipového listu.

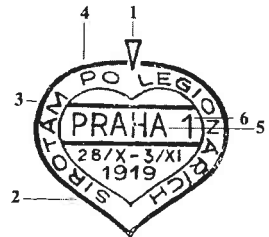
varianta I.

1. Řápek má prohnuté strany.
2. Svislá osa písmene S směřuje do středu nátisku.
3. Písmeno M má v přímce svislice.
4. Písmeno P je nepřerušeno.
5. Obě písmena A mají příčky téměř ve stejné výšce s příčkou písmene H.
6. Číslice 1 má odkloněnou čárku.

varianta II.

1. Řápek má rovné strany.
- 2,-6. Jako I.

Kruhový nátisk má variantu jednu.

1. Písmeno M má přímé svislice.
2. Písmeno E má střední vodorovnou čárku kratší.
3. Obě písmena A mají příčky téměř ve stejné výšce s příčkou písmene H.

Po odprodeji zásob fondem obchodníkům se objevila nová razidla nátisku, o kterých se sice tvrdilo, že byla předána poštou společně se známkami. Dokonce je možné nalézt pamětní listy s vylepenou celou sérií známek a s těmito novými nátisky. Tyto pamětní listy se asi dostaly s neprodanými zásobami do rukou obchodníků a byly později přetištěny padělaným nátiskem. U těchto přetištěných